

Vebjørn Aalandslid

Innvandrere og kommunestyrevalget i 2007

Rapporter I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

© Statistisk sentralbyrå, november 2008 Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen, skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Standardtegn i tabeller	Symbol
ISBN 978-82-537-7481-7 Trykt versjon	Tall kan ikke forekomme	.
ISBN 978-82-537-7482-4 Elektronisk versjon	Oppgave mangler	..
ISSN 0806-2056	Oppgave mangler foreløpig	...
Emne	Tall kan ikke offentligjøres	:
00.01.20	Null	-
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
	Foreløpige tall	*
	Brudd i den loddrette serien	—
	Brudd i den vannrette serien	
	Desimalskilletegn	,

Sammendrag

Fra 1983, da utenlandske statsborgere fikk stemmerett, og fram til kommunevalget i 2007 har antallet personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i Norge blitt mer enn firedoblet. Stemmeberettigede med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn er en gruppe som vokser raskt, både på grunn av høy innvandring, men også på grunn av en ungdommelig aldersfordeling. Til sammen hadde vel 180 000 personer med ikke-vestlig¹ bakgrunn stemmerett ved valget. Nær 100 000 hadde sin bakgrunn fra Asia, 40 000 fra Øst-Europa. Av enkeltland kom flest fra Pakistan, fulgt av Vietnam og Bosnia- Hercegovina.

En ubrukt mulighet til å påvirke

Valgdeltakelsen blant ikke-vestlige innvandrere er lav. 37 prosent av de norske statsborgerne med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn og 28 prosent av de ikke-vestlige utenlandske statsborgerne brukte stemmeretten ved valget. Dette er lavt sammenlignet med befolkningen i alt. Valgdeltakelsen i hele befolkningen var på 62 prosent. Det vil si at mens litt over en tredjedel av dem med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn deltok ved valget, deltok nær to av tre i resten av befolkningen. Den lave valgdeltakelsen blant de ikke-vestlige gjør at deres bidrag til det endelige valgresultatet ikke blir like viktig som antallet stemmeberettigede skulle tilsi. I landet under ett utgjorde ikke-vestlige innvandreres stemmer kun tre prosent av alle avgitte stemmer, mens de altså utgjorde fem prosent av de stemmeberettigede. Dette er imidlertid ikke noe nytt. Ved samtlige valg etter at utenlandske statsborgere fikk stemmerett i 1983, og i alle de valg vi har kunnet måle valgdeltakelsen for norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, så har valgdeltakelsen vært markert lavere enn i befolkningen ellers.

Innvandrere stemmer på venstresiden og blir også representert av venstresiden. Innvandrere stemmer på partiene på venstresiden i mye større grad enn resten av befolkningen. AP, SV og RV fikk hele sju av ti stemmer avgitt av innvandrere ved valget i 2007. Også listekandidatene med ikke-vestlig bakgrunn har en klar venstreorientering. Seks av ti kandidater stod på APs, SVs eller RVs lister. I alt stod det mer enn 1 000 kandidater på partienes lister med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn, eller vel 1,6 prosent av alle listekandidater.

Blant de ikke-vestlige kandidatene som ble valgt inn, var venstredominansen enda sterkere. Hele 77 prosent av representantene som ble valgt, stod på AP, SV eller RVs lister. Sammenligner vi med alle innvalgte representanter hadde 36 prosent bakgrunn fra disse partiene.

Tallet på ikke-vestlige kommunestyrerepresentanter økte sammenlignet med valget i 2003, og det ble valgt inn 48 flere representanter sammenlignet med forrige valg. I store kommuner som Oslo, Drammen, Stavanger, Kristiansand, Trondheim og Tromsø ble ikke-vestlige overrepresentert i forhold til befolkningsstørrelsen, og teller vi opp alle kommunene ble ikke-vestlige innvandrere overrepresentert (igjen i forhold til befolkningsstørrelsen) i 50 av landets kommuner.

Et annet interessant funn er at innvandrerkvinner er godt representert i lokal-demokratiet, bedre enn i befolkningen ellers, både blant listekandidatene og de innvalgte representantene. Nesten halvparten (46 prosent) av de innvalgte representantene med ikke-vestlig bakgrunn var kvinner, mot 38 prosent blant alle representanter.

¹ Fra august 2008 har SSB innført en ny standard for landgruppering og har gått bort fra betegnelsen vestlig og ikke-vestlig landbakgrunn. Denne inndelingen av verdens land er avløst av en ny landgruppering. De fleste tabeller og uttrekk av data i denne rapporten ble imidlertid gjort i 2007 og tidlig på året i 2008 og følger derfor gammel standard. For mer om dette se kap 2.1

Ni prosent av de ikke-vestlige kandidatene hadde stemmetillegg, mot 11 prosent blant alle listekandidater. I flere kommuner ble ikke-vestlige innvandrere godt representert til tross for at de i mindre grad enn øvrige kandidater hadde stemmetillegg. Ikke-vestlige kandidater bosatt i kommuner med en høy andel ikke-vestlig innvandrere og som stod på APs (og til en viss grad SVs) lister hadde en svært høy sannsynlighet for å bli valgt inn (nesten alle ble det). I kommuner som Oslo, Drammen og Lørenskog hadde bare et fåtall av Aps kandidater med ikke-vestlig bakgrunn stemmetillegg, men på grunn av at disse kandidatene fikk et stort antall personstemmer og slengere på valgdagen ble likevel nær alle valgt inn.

Prosjektstøtte: Arbeidet er utført på oppdrag for Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID).

Innhold

Sammendrag	3
1. Innledning	6
2. Hvem er innvandrere, hvem har stemmerett og hvem kan velges?	8
2.1. Definisjoner og kjennermerker i statistikken	8
2.2. Hvilke datakilder er brukt?	10
3. Stemmeberettigede	12
4. Valgdeltakelse	16
4.1. Unge innvandrere har (som unge i resten av befolkningen) lav valgdeltakelse.....	19
4.2. Kvinner noe mer aktive enn menn.....	19
5. Stemmegivning	21
6. Listekandidater	22
6.1. Nesten lik kjønnsfordeling på listene	22
6.2. Seks av ti kandidater på venstresidens lister	23
6.3. Mer enn halvparten av iranerne på listene til RV og SV	24
7. Kommunestyrerepresentanter	26
7.1. 140 av de ikke-vestlige listekandidatene ble valgt inn	26
7.2. Flest kommunestyrerepresentanter fra Arbeiderpartiet	28
7.3. Er ikke-vestlige innvandrere underrepresentert?	29
7.4. Hva betyr egentlig dette?	30
8. Avslutning	31
Kilder	32
Vedlegg: Tabeller	33
Figur- og tabellregister	35

1. Innledning

Formålet med denne rapporten er å gi en samlet oversikt over ikke-vestlige innvandreres deltakelse i kommunestyrevalget i 2007. Vi har på 1990- og 2000-tallet sett en stor økning i tallet på stemmeberettigede i den ikke-vestlige innvandrebevolkingen, og ved valget i 2007 utgjorde ikke-vestlige innvandrere fem prosent av alle stemmeberettigede. I Oslo var det tre ganger så mange, 15 prosent. Tallet på stemmeberettigede med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn er i vekst, dels som følge av økt innvandring og dels som følge av en mer ungdommelig aldersfordeling i denne gruppen enn i befolkningen for øvrig. Norge har blitt et mangfoldig land og den stemmeberettigede befolkningen vil bli mer og mer mangfoldig. I hvor stor grad klarer de demokratiske institusjonene å speile dette mangfoldet? Og i hvor stor grad deltar innvandrere i de demokratiske prosessene? Vi skal prøve å svare på dette gjennom de valgdata SSB har samlet inn i forbindelse med kommunevalget i 2007

Fra tidligere valg vet vi at ikke-vestlige innvandrere har vært relativt godt representert i kommunestyrene i flere av de store byene, og i kommuner der det bor en høy andel ikke-vestlige innvandrere (Aalandslid og Tronstad 2005). Ved valget i 2003 ble det opprettet et register over alle innvalgte kommunestyrerepresentanter. Registeret er ment å gi kunnskap om de folkevalgtes bakgrunn, blant annet informasjon om en representant har innvandrerbakgrunn eller ikke. I 2007 ble dette registeret utvidet til også å gjelde alle listekandidatene til partiene. I denne rapporten vil vi bruke dette registeret til å beskrive både listekandidatene og de innvalgte kommunestyrerepresentantene og peke på hvilke faktorer som avgjør om en listekandidat blir valgt inn eller ikke. Hvorvidt en gruppe blir representert avhenger også av valgdeltakelse og stemmegivning i den samme gruppa. Fra tidligere valg vet vi at ikke-vestlige innvandrere har hatt langt lavere valgdeltakelse enn det vi finner i befolkningen i alt, slik at det potensial for makt som ligger i gruppens numeriske størrelse ikke har blitt brukt. Den første delen av rapporten er viet en gjennomgang av valgdeltakelsen og stemmegivningen blant personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn.

Innvandrere, en sammensatt gruppe

Vel vitende om at dette er en forenkling, grupperer vi i denne rapporten innvandrere i Norge etter landbakgrunn og etter dikotomien vestlig/ikke-vestlig. Det er viktig å huske at det er store sosiale og kulturelle forskjeller blant folk fra samme land, samtidig som det kan være relativt store likhetstrekk på tvers av landgrupper. Innvandrere i Norge har bakgrunn fra 213 ulike land og selvstyrte regioner, og behersker enda flere språk. I noen av tabellene som presenteres i denne rapporten ville det ikke gi mening å utelukkende gruppere etter enkeltland eller verdensdel, til det vil tallene være for små. I slike tilfeller vil en todeling være nødvendig, særlig når data skal presenteres på kommunenivå og aggregeres oppover. I slike tilfeller mener vi det har noe for seg å vise hvordan innvandrere deltar og blir representert som gruppe på ulike nivå i det norske samfunn, men samtidig skal vi også vise mangfoldet. Noen grupper har relativt høy valgdeltakelse og er godt representert i norske kommunestyre, mens andre ikke er det i det helt tatt.

Oppbygging av denne rapporten

I kapittel to gjennomgår vi viktige begreper og inndelinger i denne rapporten. Flere valgtekniske termer forklares. Vi gir også en kort beskrivelse av de datakilder som er brukt. I kapittel tre gir vi en oversikt over stemmeberettigede i de ikke-vestlige innvandrerne, både som andel av befolkningen i alt og en beskrivelse av de største landgruppene. I forkant av valget i 2007 publiserte SSB foreløpige tall over stemmeberettigede innvandrere. I denne rapporten gir vi de endelige tallene. I kapittel fire viser vi valgdeltakelsen blant ikke-vestlige innvandrere. SSB har tidligere gitt ut tall for dette, men da med fokus på hele innvandrerbevolkingen. Vi viser også utviklingen i valgdeltakelse over tid, tilbake til de første manntallsundersøkelsene gjennomført på 1980-tallet. I kapittel fem gir vi en kort

gjengivelse av stemmegivningen blant innvandrere. Hovedvekten av rapporten er lagt på kapittel seks, som beskriver listekandidatene. Dette er tall som tidligere ikke er publisert. I kapittel syv gir en oversikt over de kandidater som ble innvalgt som kommunestyrerepresentanter og prøver å vise en sammenheng mellom listekandidatene og de valgte representantene. I avslutningskapittelet oppsummerer vi og setter sammen hovedfunnene i rapporten.

2. Hvem er innvandrere, hvem har stemmerett og hvem kan velges?

2.1. Definisjoner og kjennermerker i statistikken.

Vi bruker betegnelsene **innvandrere** eller **førstegenerasjonsinnvandrere** om personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre, og som selv har innvandret til Norge. **Personer født i Norge med innvandrerforeldre**, er de som er født i Norge av to førstegenerasjonsinnvandrere, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet.

Rapporten har fokus på ikke-vestlige innvandrere. Dette er personer med bakgrunn fra Øst-Europa, Asia (inklusive Tyrkia), Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia. Øst-Europa omfatter Albania, Bosnia-Hercegovina, Bulgaria, Estland, Hviterussland, Kroatia, Latvia, Litauen, Makedonia, Moldova, Montenegro, Polen, Romania, Russland, Serbia, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia, Ukraina og Ungarn. Fra august 2008 har SSB endret standard for landgruppering. Viktigste endringer er at betegnelsen vestlig og ikke-vestlig landbakgrunn utgår og at Øst- og Vest-Europa som tidligere ble definert etter skillelinjene under den kalde krigen skal erstattes av en todeling av Europa basert på medlemskap i EU/EØS. For mer om disse endringene se www.ssb.no/innvandring. De fleste datauttrekk til denne rapporten ble gjort i 2007, da utvalget for å avdekke valgdeltakelse og stemmegivning ble trukket. Vi har derfor valgt å følge den gamle standarden for landinndeling i denne rapporten.

I Dagens Statistikk publisert på ssb.no finnes statistikk over stemmeberettigede, valgdeltakelse, listekandidater og kommunestyrerepresentanter for *alle* innvandrere og personer født i Norge med innvandrerforeldre uavhengig av landbakgrunn.

Hvem har stemmerett og hvem kan velges til kommunestyret?

Norske statsborgere som ville ha fylt 18 år innen utgangen av valgåret og som er, eller noen gang har vært, folkeregisterført som bosatt i Norge, og som ikke har mistet stemmeretten etter Grunnloven § 53 har stemmerett.

Stemmerett har også utenlandske statsborgere som oppfyller de øvrige kravene dersom de har stått innført i folkeregisteret som bosatt i Norge de tre siste årene før valgdagen, eller er statsborger i et annet nordisk land, og er blitt folkeregisterført som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret. Utenlandske statsborgere som melder flytting ut av Norge før valgdagen, mister stemmeretten.

For å kunne stemme må du stå innført i manntallet i en kommune. Alle personer med stemmerett føres automatisk inn i manntallet i den kommunen der de var registrert bosatt pr. 30. juni i valgåret. Dersom du har flyttet til en annen kommune etter 30. juni, er du fortsatt registrert i manntallet og har stemmerett i den kommunen du flyttet fra. Dersom du bor i utlandet, men har vært registrert i folkeregisteret som bosatt i Norge noen gang i løpet av de siste 10 årene, blir du automatisk ført inn i manntallet i den kommunen der du var registrert som bosatt da du flyttet fra Norge. Dersom du ikke har vært registrert bosatt i Norge de siste 10 årene, må du søke din siste bostedskommune om å bli ført inn i manntallet. Om du er innført i manntallet i en kommune, er du også valgbar til en kandidatliste i denne kommunen. Ved stortingsvalg er det bare norske statsborgere som har stemmerett og er valgbare til Stortinget.

Valgoppgjør: hvem blir valgt²?

Hvor mange representanter det skal være i kommunestyret - altså hvor mange som skal velges - fastsettes av kommunestyret selv. Antallet fastsettes innenfor rammer gitt i kommuneloven og står i forhold til antall innbyggere i kommunen.

Valgoppgjøret skjer i to omganger: Først avgjøres hvor mange representantplasser det enkelte parti eller gruppe skal ha i kommunestyret eller fylkestinget (mandatfordelingen). Oppgjøret er basert på såkalt forholdvalg. Dette innebærer at representantene som skal velges, blir fordelt forholdsmessig mellom partiene/gruppene etter hvor mange stemmer de fikk ved valget.

Deretter avgjøres det hvilke av kandidatene fra partiet/gruppen som skal ha disse plassene (kandidatkåringen).

Fordelingen av representantplassene mellom partiene/gruppene skjer på grunnlag av en matematisk beregning. Metoden er den samme ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg og kalles "St. Lagües modifiserte metode". Metoden innebærer at man først finner hver enkelt valglistes stemmetall, det vil si hvor mange stemmer listene har fått. Ved fylkestingsvalg må man legge sammen stemmene fra alle kommunene i fylket. Deretter divideres stemmetallene med en tallrekke som begynner på 1,4 og som fortsetter med 3 - 5 - 7 - 9 osv. De tallene som fremkommer ved divisjonene, kalles for kvotienter. Alle kvotientene for alle partiene/gruppene sorteres etter størrelse. Så fordeles representantplassene til de partiene/gruppene som har de største kvotientene. Det første mandatet tilfaller det partiet/gruppen med den største kvotienten, det andre mandatet til partiet/gruppen med den nest største kvotienten osv.

Særlig om beregning av stemmetallet ved kommunestyrevalg

Ved fastsetting av stemmetallet ved kommunestyrevalget, må man også ta i betraktning de såkalte slengerne. Når en velger gir en personstemme til en kandidat som står på en annen liste enn den vedkommende stemmer på (fører opp en slenger), overføres samtidig en forholdsmessig andel av stemmen til det andre partiet. På denne bakgrunn opererer man ved kommunestyrevalget med et system med "listestemmer".

Hver liste inneholder i utgangspunktet et antall listestemmer som er lik antall representanter som skal velges til kommunestyret. Skal det velges 19 representanter, inneholder listen 19 listestemmer. En velger som gir en personstemme til en kandidat som står på en annen liste, overfører samtidig én av listestemmene til det partiet/gruppen vedkommende stiller til valg for. Det partiet han/hun stemmer på, får da bare 18 listestemmer, mens det partiet slengeren står på, får 1 listestemme ekstra. Ved beregning av stemmetallet ved kommunestyrevalg må man altså sette opp et "slenger-regnskap". Her legger man til listestemmer som følger av at kandidater på listen har fått slengerstemmer fra andre partiers velgere. Slengere avgitt til kandidater på andre lister fører til trekk i antall listestemmer. Det er kandidatenes personlige stemmetall som avgjør hvilke kandidater som skal velges inn fra listen, og i hvilken rekkefølge. Hvor stort det personlige stemmetallet til hver enkelt kandidat blir, avhenger av to forhold: Om forslagsstillerne/partiet har gitt vedkommende et tillegg i sitt personlige stemmetall (kandidater med uthevet skrift) Hvor mange velgere som gir vedkommende kandidat en personstemme.

Personlig stemmetillegg

Forslagsstillerne kan være med på å bestemme det personlige stemmetallet til et visst antall av kandidatene ved å gi dem et tillegg i sitt personlige stemmetall. Navnet til disse kandidatene skal stå med uthevet skrift, øverst på stemmeseddelen. Dette markerer at forslagsstillerne har ønsket å prioritere disse foran de øvrige

² Denne delen er hentet fra Kommunal og regionaldepartementets informasjonssidene om Kommunestyre- og fylkestingsvalget: www.valg.no

kandidatene. Hvor mange personstemmer stemmetillegget skal utgjøre, avhenger av hvor mange velgere som stemmer på listen. Tillegget skal utgjøre 25 prosent av listens stemmer. Man må altså ta utgangspunkt i hvor mange stemmer listen har fått og finne ut hvor mye 25 prosent utgjør. Har et parti for eksempel fått 100 stemmer, får kandidater med uthevet skift et stemmetillegg på 25 personstemmer.

Personstemmer fra velgerne

Velgerne kan gi én personstemme til så mange av kandidatene på listen de ønsker. Dette gjør de ved å sette et merke ved kandidatens navn på stemmeseddelen. Også kandidater som står med uthevet skrift, kan få personstemme. Velgerne kan også gi personstemmer til kandidater som står på andre lister enn den de stemmer på (såkalte slengere). Dette gjøres ved å skrive navnet til disse kandidatene i et eget felt på stemmeseddelen.

Det er summen av personstemmer fra velgerne og det eventuelle stemmetillegget fra forslagsstillerne som utgjør kandidatens personlige stemmetall, og som legges til grunn for kandidatkåringen.

2.2. Hvilke datakilder er brukt?

Befolkningsstatistikksystemet – Besys

SSBs befolkningsdatabase, Besys, er grunnlaget for informasjon om innvandrerbakgrunn både i manntallet og blant listekandidatene og kommunestyrerepresentantene. Grunnlaget for statistikken over endringer i befolkningen er elektroniske kopier til Statistisk sentralbyrå fra Det sentrale folkeregister (DSF). Oppdateringene i DSF gjøres delvis ved de lokale folkeregisterkontorene, som er knyttet til registerbasen (DSF) via terminaler, delvis sentralt i Skattedirektoratet. Mer detaljerte opplysninger om hvilke bearbeiding av data og kontroller som foretas er gitt i siste publiserte dokumentasjon; Brørs et. al. (2000):

Manntallsundersøkelsen

Datakildene er manntallsundersøkelser gjennomført i forbindelse med Kommune- og fylkestingsvalget i 2007. Populasjonen i 2007, stemmeberettigede norske og utenlandske statsborgere med innvandrerbakgrunn, utgjorde på det tidspunktet omlag 279 000 personer. Av disse ble det trukket et bruttoutvalg på nær 14 000 personer. Utvalget ble trukket stratifisert, med landbakgrunn som stratifiseringsvariabel. I den rapporten har vi bare hatt fokus på gruppen med ikke-vestlig innvandrebakgrunn (se innledning).

Denne trekkemetoden ble valgt for å unngå en overvekt av observasjoner fra de store landgruppene. Det ble trukket 250 personer fra de 10 største landgruppene og 200 personer fra de påfølgende 15 landgruppene. Fra hver av de 7 verdensregionene ble det trukket 200 personer blant de resterende nasjonalitetsgruppene. Utvalget ble trukket på bakgrunn av befolkning av 01.01.2007. Det er derfor noe avvik fra populasjonen på trekketidspunkt og på valgdagen. Det er tatt hensyn til avganger. Personer som er døde eller har utvandret i perioden 31. juli til 10. september har alle blitt fjernet. For at alle landgrupper skal telle like mye som den andelen de utgjør av populasjonen må resultatene vektet. En liste med opplysninger om de personer som var trukket ut til undersøkelsen ble i forkant av valget sendt ut til alle de kommuner som hadde personer bosatt i kommunen som var med i undersøkelsen. Kommunene ble bedt om å undersøke i manntallet hvorvidt disse personene hadde stemt ved stortingsvalget. Listene ble deretter returnert til seksjon for befolkningsstatistikk i SSB som har bearbeidet materialet og utarbeidet tabeller.

For alle utvalgsundersøkelser vil det være en viss usikkerhet i resultatene som det må taes hensyn til i tolkningen av resultatene. Denne undersøkelsen har to fortrinn; utvalget er stort slik at det kan lages fordelinger på alder, kjønn, botid osv. I tillegg er det den observerte valgdeltakelsen som legges til grunn, i form av det avkryssede manntallet. I andre utvalgsundersøkelser av lignende type brukes det

ofte erindringsspørsmål for å avdekke hvorvidt respondentene har stemt eller ikke, denne type undersøkelser har erfaringsmessig et langt større avvik fra det faktiske valgresultatet. Undersøkelsen viser bare hvorvidt de som er trukket ut i utvalget har stemt eller ikke stemt - ikke partivalg.

Stemmegivningsundersøkelsen

SSB har ved tidligere valg i samarbeid med ISF (Institutt for samfunnsforskning) avdekket stemmegivningen blant utenlandske statsborgere. Ved valget i 2007 ble utvalget utvidet til også å omfatte innvandrere med norsk statsborgerskap. Dette som en naturlig konsekvens av at flertallet av innvandrere med stemmerett nå har fått norsk statsborgerskap. De som deltok i undersøkelsen var stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn som avga stemme ved lokalvalget i 2007. Det ble trukket et utvalg på 750 ikke-vestlige innvandrere (norske og utenlandske statsborgere) fra valgmannstallet som faktisk stemte ved valget som ble intervjuet om deres deltakelse ved valget.

I alt hadde 180 000 ikke-vestlige innvandrere stemmerett, 57 000 utenlandske og 123 000 norske statsborgere. Det ble trukket et utvalg av disse (gruppert etter landbakgrunn) på 4 300 utenlandske statsborgere og 5 400 norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, i alt 9 700 personer. Dette utvalget var grunnlaget for SSBs publisering av valgdeltakelsen i blant innvandrere ved lokalvalget 2007. I dette utvalget stemte 1 200 utenlandske og 2 000 norske statsborgere, i alt 3 200 personer. Fra denne gruppen ble det igjen trukket et utvalg på 750 personer, 375 personer med norsk og 375 personer med utenlandsk statsborgerskap. Innen hver av disse gruppene ble utvalget proporsjonalt fordelt etter verdensdel. Intervjuene ble foretatt via telefon i perioden uke 45 til uke 47 i 2007. Gjennomsnittlig intervju-lengde var 10,5 minutter.

Register over listekandidater og valgte representanter

Fra kommunestyrevalget 2003 har SSB samlet inn fødselsnummer til samtlige innvalgte kommunestyrerepresentanter noe som åpner for å påkoble opplysninger fra andre registre i SSB. Dette registeret gir unike muligheter til å få vite mer om hvem som er folkevalgt i Norge. Blant annet kan registeret gi mer kunnskap om de folkevalgtes inntekt, arbeid og utdanning – i tillegg til innvandrerbakgrunn. Fra 2007 er registeret også utvidet til å omfatte listekandidater.

Denne rapporten har data fra flere ulike kilder, både utvalgsdata og data fra registre. Tabell 2.1 oppsummerer de data som har blitt brukt:

Tabell 2.1. Oversikt over datakilder brukt i denne rapporten

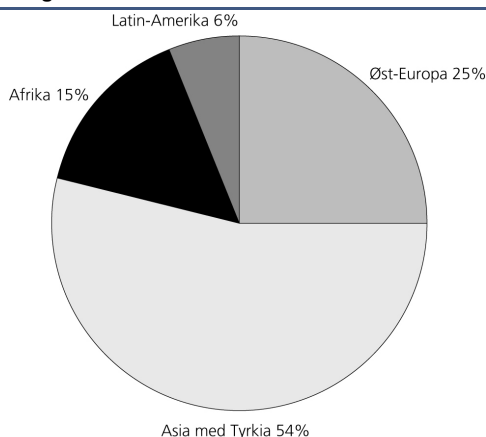
Undersøkelse	Datakilde	Datatype	Bruttoutvalg	Nettoutvalg
Stemmeberettigede	Manntallet/befolkningsstatistikksystemet	Registerdata	Fulltelling	Fulltelling
Valgdeltakelse	Manntallet/befolkningsstatistikksystemet	Utvalgsundersøkelse	13 590	13 590
Stemmegivning	Intervjudata	Utvalgsundersøkelse	750	401
Listekandidater	Register over listekandidater	Registerdata	Fulltelling	Fulltelling
Kommunestyrerepresentanter	Register over valgte representanter	Registerdata	Fulltelling	Fulltelling

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

3. Stemmeberettigede

Ved årsskiftet 2006/2007 bodde det vel 415 000 personer med innvandrerbakgrunn i Norge, noe som utgjorde om lag ni prosent av befolkningen. 280 000 av disse hadde stemmerett ved valget. 100 000 med vestlig bakgrunn, mens vel 180 000 hadde ikke-vestlig bakgrunn. Blant de stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn var rundt en tredel utenlandske statsborgere, mens to tredeler var norske statsborgere. I alt hadde 3 618 000 stemmerett ved lokalvalget slik at ikke-vestlige innvandrere utgjorde fem prosent av alle de stemmeberettigede ved valget. Hovedfokus i denne rapporten vil være på de vel 180 000 ikke-vestlige innvandrere som hadde stemmerett. Tallet på stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn har økt markert over de siste valgene. Ved valget i 1999 hadde rundt 90 000 ikke-vestlige innvandrere stemmerett og ikke-vestlige innvandrere utgjorde 2,5 prosent av de stemmeberettigede. Ikke-vestlige innvandrere med stemmerett er en gruppe som vokser raskt, både på grunn av høy innvandring, men også på grunn av en ungdommelig aldersfordeling. Antallet med stemmerett økte med 45 prosent ved valget i 2003, sammenlignet med 1999-valget og med nye 45 prosent fra 2003 til 2007.

Figur 3.1. Stemmeberettigede med ikke-vestlige innvandrerbakgrunn etter verdensregion. Kommunevalget 2007

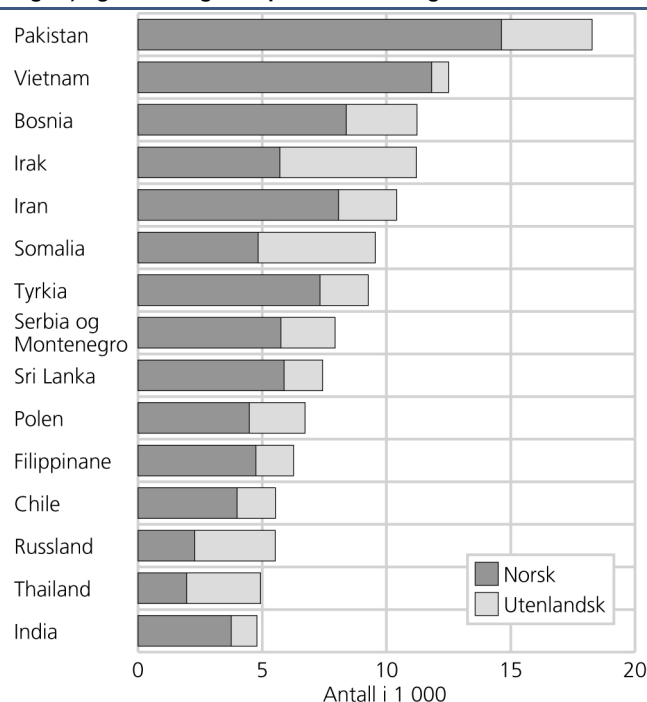

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Nær 100 000 av de stemmeberettigede hadde sin bakgrunn fra Asia³, 40 000 fra Øst-Europa, flest fra Balkan. Se for øvrig figur 3.1. Ser vi på enkeltland (figur 3.2) kom flest fra Pakistan (nesten 10 prosent), fulgt av Vietnam og Bosnia-Hercegovina. Vi må legge til at i tillegg til disse finner vi stemmeberettigede ikke-vestlige innvandrere i Norge fra 168 forskjellige land. Kategorien ”ikke-vestlige” rommer dermed en svært heterogen gruppe. Vel to tredeler var norske statsborgere, mens en tredel var utenlandske statsborgere. Andelen norske statsborgere, blant de største landgruppene, varierer fra 95 prosent blant vietnamesere til rundt 50 prosent blant irakere og somaliere. For stemmeberettigede fra Thailand og Russland er det flere utenlandske enn norske statsborgere.

³ Asia inklusive Tyrkia

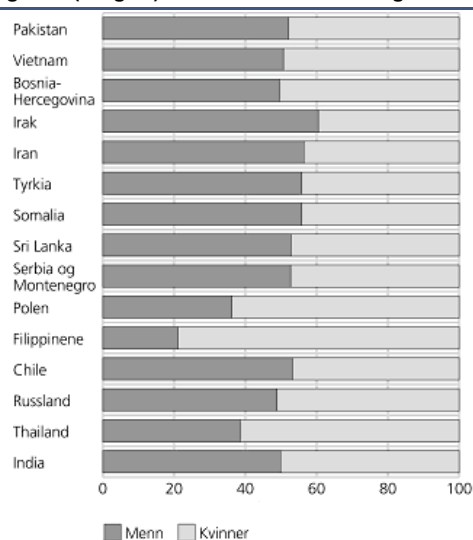
Figur 3.2. Stemmeberettigede med ikke-vestlige innvandrerbakgrunn etter landbakgrunn (rangert) og statsborgerskap. Kommunevalget 2007

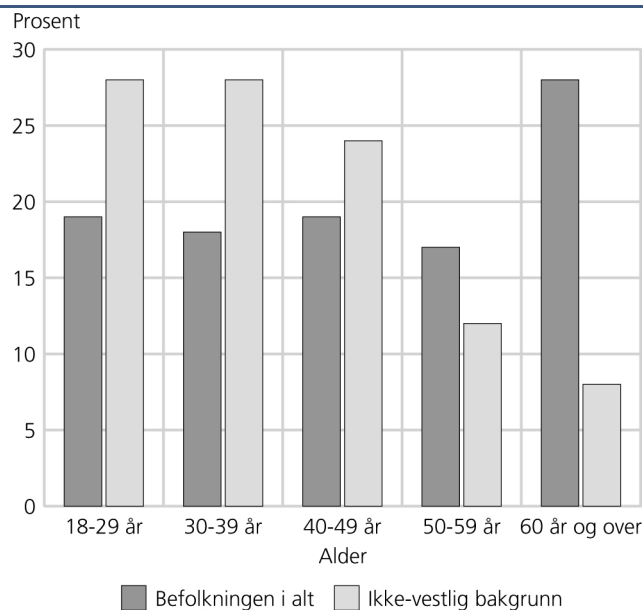
Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Drøye 51 prosent av de stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn var kvinner, dette er samme andel som befolkningen ellers. Noen av landene peker seg ut med en skjev kjønnsfordeling. Særlig blant de stemmeberettigede fra Øst-Europa og enkeltland fra Øst-Asia er det en klar overvekt av kvinner, mens det blant innvandrere fra Midtøsten er en overvekt av menn. Blant ikke-vestlige innvandrere med norsk statsborgerskap er det også en klar overvekt av menn, mens kjønnsbalansen er jevnere blant dem med utenlandsk statsborgerskap.

Figur 3.3. Stemmeberettigede med ikke-vestlige innvandrerbakgrunn etter kjønn og landbakgrunn (rangert). Prosent Kommunevalget 2007

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.4. Stemmeberettigede i befolkningen i alt og personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn etter landbakgrunn og alder. Kommunevalget 2007

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

De ikke-vestlige innvandrerne er dessuten unge sammenlignet med øvrige stemmeberettigede. Bare 8 prosent av de ikke-vestlige innvandrerne var 60 år eller eldre, mot 28 prosent blant alle stemmeberettigede. Nær en tredel (28 prosent) av de ikke-vestlige innvandrerne med stemmerett var under 30 år gamle en av fem blant alle stemmeberettigede.

Et annet trekk er de store regionale skjevhetene i innvandreres bosetting. Nærmere 37 prosent av de ikke-vestlige stemmeberettigede bor i Oslo (mot 12 prosent av alle stemmeberettigede i befolkningen) og i hovedstaden utgjorde ikke-vestlige innvandrere 15 prosent av de stemmeberettigede. I absolutte tall finner vi nest flest innvandrere i Bergen, fulgt av Drammen. Målt som andel av stemmeberettigede hadde Drammen kommune nest flest ikke-vestlige velgere med 12 prosent.

Ikke-vestlige innvandrere har en langt mer sentralisert bosetting enn befolkningen ellers og i ni av ti kommuner bodde det færre ikke-vestlige stemmeberettigede enn landsgjennomsnittet på fem prosent. Og i 200 av landets 431 kommuner utgjorde ikke-vestlige innvandrere bare en prosent eller mindre av de stemmeberettigede, mens nær 60 prosent av de stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn var samlet i de ti største innvandrerkommunene.

Tabell 3.1 Stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn etter landbakgrunn (rangert) og kommune. Kommunevalget 2007

	Andel ikke-vestlige stemmeberettigede	Andel av alle ikke-vestlige	Ikke-vestlige	Andel av befolkningen i alt	Befolkningen i alt
Hele landet	5 %	100 %	180 033	100 %	3 617 927
Oslo	15 %	37 %	66 385	12 %	442 774
Bergen	5 %	5 %	9 241	5 %	189 568
Drammen	12 %	3 %	5 770	1 %	46 621
Stavanger	6 %	3 %	5 537	2 %	89 129
Trondheim	4 %	3 %	5 213	3 %	126 028
Bærum	6 %	3 %	4 704	2 %	80 380
Kristiansand	7 %	2 %	4 189	2 %	59 761
Skedsmo	9 %	2 %	3 199	1 %	34 315
Fredrikstad	5 %	2 %	3 005	2 %	56 056
Sandnes	6 %	1 %	2 590	1 %	44 839
<i>Øvrige</i>	3 %	39 %	70 200	68 %	2 448 456

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Stemmeberettigede oppsummert

Fra 1999 til 2007 har tallet på stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn blitt doblet fra vel 90 000 til 180 000 og på landsbasis utgjorde ikke-vestlige innvandrere fem prosent av de stemmeberettigede ved valget i 2007. Vi har sett at den ikke-vestlige innvandrebevolknningen er yngre enn den øvrige befolkningen, og er mer konsentrert om noen få sentrale kommuner. Så mye som 37 prosent bor i Oslo. I tillegg er det noen land som dominerer, nær seks av ti stemmeberettigede kommer fra de ti største landgruppene, flest fra Pakistan og Vietnam. Over halvparten av de stemmeberettigede har bakgrunn fra Asia og vel en fjerdedel fra Øst-Europa. To tredeler av de stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn har norsk statsborgerskap, mens den siste tredelen er utenlandske statsborgere. Samlet sett er kjønnsfordelingen blant ikke-vestlige lik det vi finner i befolkningen ellers, med omtrent like mange kvinner som menn, men det er relativt store forskjeller mellom de forskjellige landgruppene.

4. Valgdeltakelse

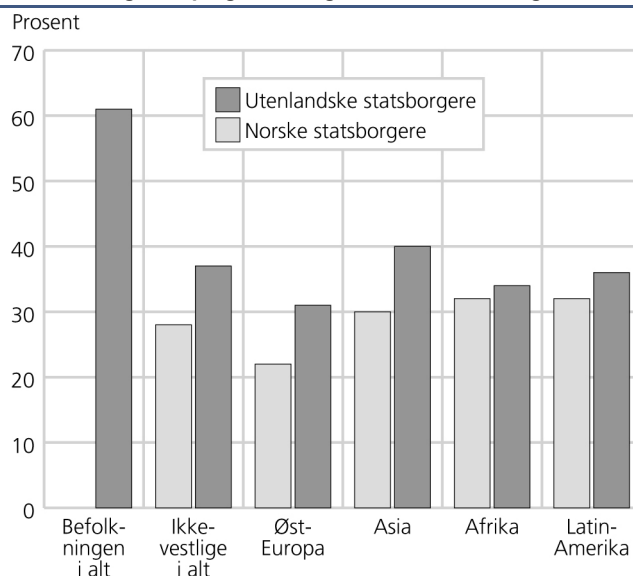
Samtidig med at andel stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn har økt fra valg til valg, har denne velgergruppens muligheter til å påvirke valgresultatet blitt større. Dette har ført til økt oppmerksomhet om innvandrere fra de politiske partiers side, og en kunne tro også til større bevissthet blant innvandrere om egen mulighet til å påvirke valgenes utfall. I sum ville en kanskje forvente økt valgdeltakelse. Slik har det ikke gått. Innvandreres valgdeltakelse ved lokalvalgene har vært påfallende lav. Rundt to av tre velgere har vært hjemmesittere, og over tid er det heller en tendens til nedgang enn oppgang.

En viktig årsak til at vi ikke har sett en bedring i valgdeltakelsen er at det ved hvert nytt valg har kommet stadig nye grupper til. Da stemmerett for utenlandske statsborgere ble innført i 1983 var det ventet at deltakelsen ville være lav, men at den ville øke etter hvert som rettighetene ble bedre kjent og de stemmeberettigede fikk lengre botid. Hypotesen om at økt botid fører til økt deltakelse har blitt bekreftet ved samtlige valg siden, men grunnet stadig tilstrømming av nye utenlandske statsborgere fra ett valg til det neste har det vært vanskelig å sammenligne gruppers deltakelse over tid. Vi får såkalte sammensettingseffekter hvor det ikke nødvendigvis har blitt lavere valgdeltakelse blant dem som opprinnelig var i gruppen, men gruppen har endret sammensetning og de nye som har kommet til har lavere valgdeltakelse og trekker dermed ned snittet for hele gruppen.

Ved lokalvalget i 2007 stemte 37 prosent av de norske statsborgerne med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn og 28 prosent av de ikke-vestlige utenlandske statsborgerne med stemmerett. Dette er lavt sammenlignet med befolkningen i alt. Valgdeltakelsen i hele befolkningen var på 62 prosent. Det vil si at mens vel en av tre i den ikke-vestlige innvandrebevolkingen deltok ved valget, deltok nær to av tre i resten av befolkningen.

En særlig lav valgdeltakelse ble registrert blant innvandrere fra Øst-Europa. Her stemte bare 22 prosent av de utenlandske statsborgerne og 32 prosent av de norske. Høyest valgdeltakelse blant de ikke-vestlige finner vi blant norske statsborgere med asiatisk bakgrunn (se figur 4.2).

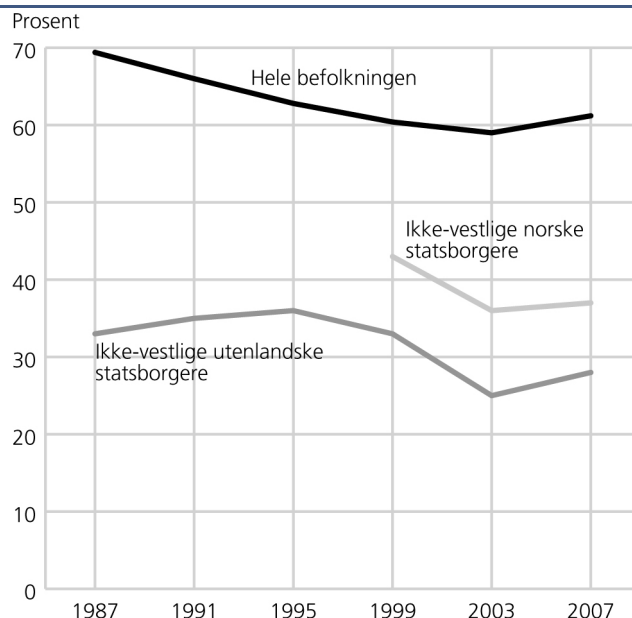
Figur 4.1. Valgdeltakelse i befolkningen i alt og blant personer med ikke-vestlige bakgrunn etter statsborgerskap og landbakgrunn. Kommunevalget 2007

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Den lave valgdeltakelsen er imidlertid ikke noe nytt. Går vi tilbake til de tidligere valgene ser vi at valgdeltakelsen i innvandrebefolkningen har vært lav ved samtlige valg. Figur 4.2 viser en synkende valgdeltakelse i blant ikke-vestlige fra 1983 og fram til 2003 og en liten økning i 2007⁴. Både for de med norsk og de med utenlandsk statsborgerskap. Fra 1987 til 1995 sank valgdeltakelsen i befolkningen i alt - samtidig som den økte i blant ikke-vestlige. Valgdeltakelsen i blant ikke-vestlige var lav i 2003 - markert lavere enn i 1999. Like fullt var forskjellen **større** mellom ikke-vestlige og befolkningen ellers i 1987 enn det den var i 2003.

Figur 4.2. Valgdeltakelsen i hele befolkningen og blant personer med ikke-vestlige bakgrunn. Lokalvalgene 1987-2007. Prosent

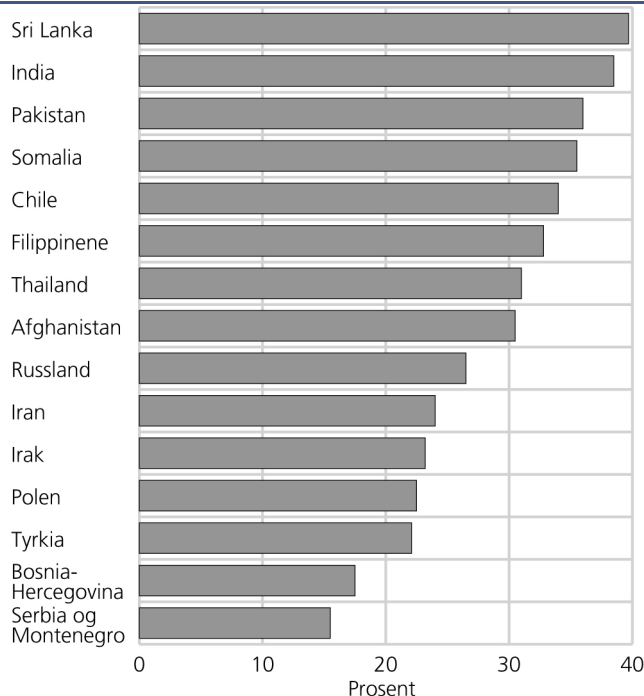

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

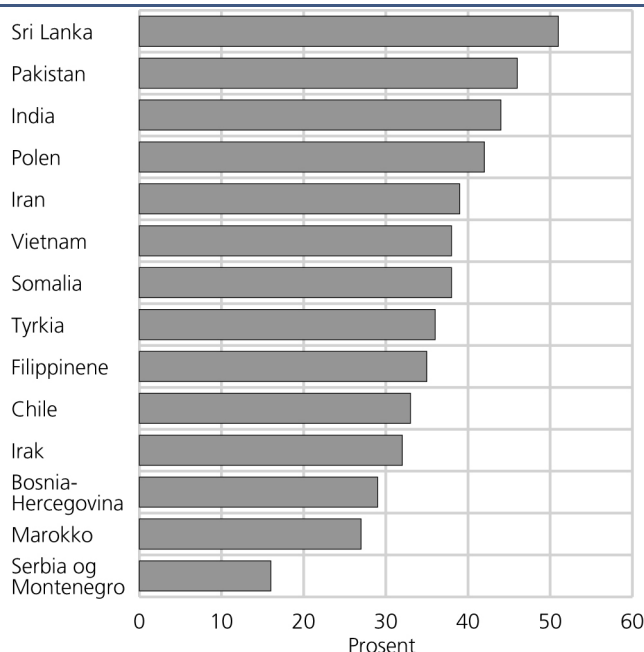
Blant utenlandske statsborgere var valgdeltakelsen, som for tidligere år, også i 2007 særlig lav. Ingen av de ikke-vestlige landgruppene har en valgdeltakelse over 40 prosent. Høyest kom utenlandske statsborgere fra Sri Lanka, med 39 prosent valgdeltakelse. Det må legges til at også for vestlige innvandrergupper var valgdeltakelsen blant utenlandske statsborgere også lav. For eksempel var valgdeltakelsen blant svenske statsborgere så lav som 38 prosent. En forklaring på den lave valgdeltakelsen blant de svenske statsborgerne er at mange av dem er kun bosatt i Norge for en kort periode før de returner til Sverige og har dermed trolig en svakere tilknytning til det lokale demokratiet.

Østeuropeiske statsborgere utmerker seg med særlig lav valgdeltakelse, samlet stemte bare 22 prosent av de stemmeberettigede utenlandske statsborgerne fra Øst-Europa. Lavest valgdeltakelse blant de utenlandske statsborgerne finner vi blant dem fra Serbia og Bosnia med 16 og 18 prosent valgdeltakelse. Sammenlignet med valget i 2003 økte valgdeltakelsen blant de ikke-vestlige statsborgerne med 3 prosentpoeng. Vi finner størst økning blant somaliske statsborgere, 36 prosent av somalierne stemte ved valget i fjor, en økning på 13 prosentpoeng sammenlignet med forrige valg. Sammenlignet med forrige valg har somaliere gått fra å være i gruppen med lavest deltakelse til gruppen med høyest. Den samme utvikling så vi også fra Stortingsvalget i 2001 til 2005 hvor andelen somaliere som deltok økte med 11 prosentpoeng.

⁴ Norske statsborgere med innvandrerbakgrunn ble først med i manntallsundersøkelsene fra 1999, fram til da var bare utenlandske statsborgere med i utvalget.

Figur 4.3. Valgdeltakelse blant utenlandske statsborgere etter landbakgrunn. Kommunestyrevalget 2007. Prosent

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.4. Valgdeltakelse blant norske statsborgere etter landbakgrunn. Kommunestyrevalget 2007. Prosent

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Norske statsborgere med innvandrerbakgrunn har gjennomgående en høyere valgdeltakelse enn de utenlandske statsborgerne. Blant norske statsborgere med ikke-vestlig bakgrunn deltok 37 prosent, i 2007 opp 1 poeng fra forrige kommunevalg. Innvandrere fra Sri Lanka hadde med 51 prosent høyest valgdeltakelse blant de ikke-vestlige, fulgt av Pakistan med 46 prosent. Innvandrere fra Serbia hadde lavest valgdeltakelse også blant dem med norsk statsborgerskap, 16 prosent stemte ved valget. Også blant de norske statsborgerne peker østeuropeerne seg ut med lav valgdeltakelse, 31 prosent av innvandrerne fra

Øst-Europa stemte ved valget. Sammenlignet med 2003 økte valgdeltakelsen mest for iranere (opp 11 prosentpoeng) mens valgdeltakelsen blant bosniere sank med hele 12 prosentpoeng.

4.1. Unge innvandrere har (som unge i resten av befolkningen) lav valgdeltakelse

Som ved tidligere valg varierer valgdeltakelsen mye med botid og alder. Hovedregelen er at gamle stemmer mer enn unge og at økende botid gir høyere valgdeltakelse. Blant de yngste (i aldersgruppen 18-25 år) stemte 23 prosent av de norske statsborgerne og 18 prosent av de utenlandske statsborgerne med ikke-vestlig bakgrunn. Dette er svært lavt, men tidligere undersøkelser har vist at valgdeltakelsen blant ungdom i befolkningen i alt er på et vesentlig lavere nivå enn det vi finner for de eldre. Vi har ikke tilsvarende tall for befolkningen i alt i samme aldersgruppe ved dette valget, men ved lokalvalget i 2003 stemte 38 prosent i hele befolkningen i denne aldersgruppen.

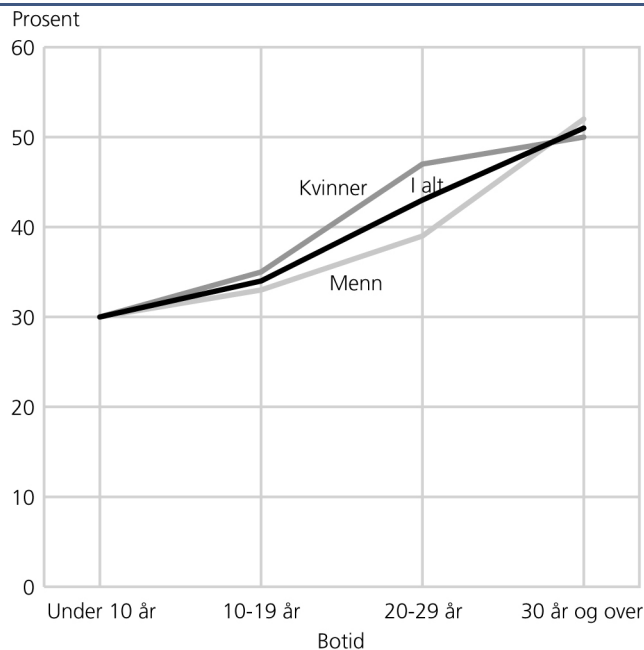
I alderen 40-59 år øker valgdeltakelsen til 44 prosent for ikke-vestlige innvandrere med norsk statsborgerskap, mens 33 prosent av de utenlandske statsborgerne med ikke-vestlig bakgrunn stemte i denne gruppen. I befolkningen i alt deltok 65 prosent i denne aldersgruppen i 2003. Forskjellen i valgdeltakelse mellom befolkningen i alt og den ikke-vestlige innvandrere er større blant de eldre enn blant de yngre. Mens forskjellen er på 15-20 prosentpoeng blant de yngste, er den oppe i 20-30 prosentpoeng for de eldre.

4.2. Kvinner noe mer aktive enn menn

Kvinner har noe høyere valgdeltakelse enn menn. Dette gjelder både for utenlandske og norske statsborgere med ikke-vestlig bakgrunn. Blant dem med utenlandsk bakgrunn stemte 30 prosent av kvinnene og 26 prosent av mennene. Forskjellen mellom kjønnene var mindre for norske statsborgere hvor 37 prosent av kvinnene deltok, mot 36 prosent av mennene.

Ser vi på verdensregion er forskjellene størst blant innvandrere fra Øst-Europa, hvor kvinner hadde henholdsvis 11 og 7 poeng høyere valgdeltakelse for utenlandske og norske statsborgere. Også for ikke-vestlige samlet har kvinner noe høyere valgdeltakelse enn menn, men her er det store forskjeller mellom landgruppene. Somaliske menn hadde 14 poeng høyere valgdeltakelse enn somaliske kvinner, mens blant innvandrere fra Sri Lanka hadde kvinner 13 poeng høyere valgdeltakelse enn menn I vedleggstabell 1 og 2 finnes detaljerte tall for valgdeltakelsen for en rekke land fordelt på kjønn.

Som ved tidligere valg er det innvandrere med lengst botid som deltar mest. Blant ikke-vestlige med norsk statsborgerskap har gruppen med lengst botid (30 år og over) 21 prosentpoeng høyere valgdeltakelse enn dem med kortest botid (0-9 år). Sammenhengen mellom botid og valgdeltakelse har ved tidligere valg vært svært sterk. I figur 4.5 viser vi valgdeltakelsen for norske statsborgere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Å vise tilsvarende figur for dem med utenlandsk statsborgerskap ville gi lite mening da det store flertallet av stemmeberettigede skifter statsborgerskap etter syvårig botid. I gruppen med kortest botid (under 10 år) stemte 30 prosent, altså en valgdeltakelse på vel det halve av det vi finner i befolkningen i alt. Vi ser i figur 3 at valgdeltakelsen stiger for hvert årsintervall og for gruppen med lengst botid stemte 51 prosent, en valgdeltakelse bare 10 prosentpoeng under befolkningen i alt. Forskjellen er likevel ikke større enn 4 prosentpoeng mellom gruppen med nest-kortest botid (10-19 år) og gruppen med kortest botid, som nok er mindre enn hva man kanskje skulle forvente. Vi har tidligere vist (Aalandslid 2006) at for noen landgrupper har botiden svært stor positiv betydning, mens for noen (få) grupper synker faktisk valgdeltakelsen med økende botid.

Figur 4.5. Valgdeltakelse blant norske statsborgere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn etter kjønn og botid. Kommunestyrevalget 2007. Prosent

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

En ubrukt mulighet til å påvirke

Den lave valgdeltakelsen blant de ikke-vestlige gjør at deres bidrag til det endelige valgresultatet ikke blir like viktig som antallet stemmeberettigede skulle tilsi. I Oslo utgjorde ikke-vestlige innvandrere 15 prosent av de stemmeberettigede, men deres andel av avgitte stemmer var 9 prosent. I landet under ett utgjorde ikke-vestlige innvandreres stemmer kun tre prosent av alle avgitte stemmer, mens de altså utgjorde fem prosent av de stemmeberettigede. Dette er imidlertid ikke noe nytt, ved samtlige valg etter at utenlandske statsborgere fikk stemmerett i 1983 og i alle de valg vi har kunne måle valgdeltakelsen for norske statsborgere med innvandrerbakgrunn så har valgdeltakelsen vært markert lavere enn det vi finner i befolkningen ellers. Vi har vist i dette kapitlet at valgdeltakelsen varierer sterkt fra land til land og at den stiger med økt botid, men at selv for gruppen med lengst botid er valgdeltakelsen fortsatt på et nivå godt under det vi finner for befolkningen i alt.

5. Stemmegivning

Tidligere undersøkelser av utenlandske statsborgeres stemmegivning har vist at dette er gruppe som i hovedsak stemmer på venstresidens partier, og særlig Arbeiderpartiet (Bjørklund og Kval 2001). Som nevnt i kapittel 2, ble utvalget for valget i 2007 utvidet til også å omfatte innvandrere med norsk statsborgerskap. Dette som en naturlig konsekvens av at vel 2/3 av de stemmeberettigede i den ikke-vestlige innvandrere nå har norsk statsborgerskap.

Den sterke oppslutningen om venstresidens partier finner vi også ved dette kommunevalget, både for utenlandske og norske statsborgere med stemmerett. Over halvparten av de som stemte, stemte på Arbeiderpartiet (tabell 5.1). Betraktes Arbeiderpartiet, SV og RV under ett, foretrakk tre av fire disse partiene. Oppslutningen om Høyre var svak, og enda svakere var støtten til Fremskrittspartiet. De to høyrepartiene fikk til sammen 37 prosent av stemmene ved kommunevalget i 2007, men bare 16 prosent av stemmene til de ikke-vestlige innvandrerne som deltok. Heller ikke mellompartiene har noe sterkt fotfeste blant dem med ikke-vestlig bakgrunn. I hele befolkningen stemte vel 20 prosent på mellompartiene, mot bare 7 prosent blant de ikke-vestlige innvandrerne.

Det er variasjoner i stemmegivning etter landbakgrunn. Østeuropeerne har en mindre venstreorientert stemmegivning, og de skiller seg ut ved at Fremskrittspartiet har en viss appell. Aller mest venstreorienterte er de med afrikansk bakgrunn, med 86 prosent oppslutning om de tre partiene på venstresiden, tett fulgt av innvandrere med asiatisk bakgrunn (78 prosent). For både østeuropeerne og afrikanere er det færre i utvalget enn for asiater, og feilmarginene vil være større. I forkant av valget var det en viss oppmerksomhet om egne innvanderlister som stilte til valg, disse listene fikk ingen målbar oppslutning. Mulige forklaringer på stemmegivningen blant ikke-vestlige innvandrere er presentert i en egen artikkel i Samfunnspeilet nummer 2/2008 (Bergh, Bjørklund og Aalandslid 2008).

Tabell 5.1. Stemmegivning blant ikke-vestlige innvandrere etter landbakgrunn (verdensdel), sammenlignet med valgresultatet. Kommunevalget 2007. Prosent

	Alle ikke-vestlige	Øst-Europa	Asia	Afrika	Latin-Amerika	Valgresultatet ved kommunevalget
RV	3	0	3	4	14	1,9
SV	19	11	20	21	24	6,2
Ap	53	45	55	61	33	29,6
Sp	1	5	1	0	0	8
KrF	3	4	2	7	0	6,4
V	3	4	3	2	9	5,9
H	11	14	12	3	10	19,3
FrP	5	15	2	2	5	17,5
Andre	2	2	2	0	5	5,2
Sum	100	100	100	100	100	100,0
N	401	90	211	54	46	

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

6. Listekandidater

For å bli innvalgt i kommunestyret må du stå på en valgliste og for å komme på en liste må du i utgangspunktet være med i et parti⁵. Fra SSBs levekårsundersøkelser vet vi at innvandrere i mindre grad enn den øvrige befolkningen er medlem i partier. I befolkningen i alt var 6 prosent medlem av et politisk parti, mens blant ikke-vestlige innvandrere var tilsvarende andel 4 prosent (Blom og Henriksen 2008). Foran lokalvalget i 2007 stod det totalt 1 026 ikke-vestlige innvandrere på partienes lister. Vel halvparten av kandidatene var fra Asia (med Tyrkia), en fjerdedel fra Øst-Europa, mens vel 15 prosent hadde bakgrunn fra Afrika. Dette er en fordeling som er nær identisk med fordelingen av stemmeberettigede fra disse regionene. Latinamerikanere var med ti prosent av listekandidatene og fem prosent av de stemmeberettigede noe overrepresentert blant dem med ikke-vestlig bakgrunn. Til sammen hadde listekandidatene bakgrunn fra 96 forskjellige land og var spredd ut over 267 kommuner. Flest listekandidater hadde bakgrunn fra Iran (100 i alt), fulgt av Bosnia (77) og Pakistan (59). Man skulle kanskje forvente å finne flest fra Pakistan, siden dette er den klart største innvandrergruppen, og gruppen har over flere år har markert seg med flere aktive innvandrerpolitikere. Pakistanere har imidlertid et bosettingsmønster hvor de fleste er bosatt i Oslo og nabokommunene, mens iranere og (i særlig grad) bosniere i større grad er bosatt over hele landet. Dette øker antallet av lister man potensielt kan bli representert på.

Tabell 6.1. Listekandidater etter landbakgrunn og kjønn. Kommunevalget 2007.

	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner. Prosent
Befolkningen i alt	36 451	26 104	62 555	42
Ikke-vestlige i alt	554	472	1 026	46
Iran	64	36	100	36
Bosnia-Hercegovina	43	34	77	44
Pakistan	44	15	59	25
Irak	39	17	56	30
Russland	6	48	54	89
Sri Lanka	36	14	50	28
Somalia	34	14	48	29
Chile	29	19	48	40
Polen	8	35	43	81
Tyrkia	31	12	43	28
<i>Andre</i>	220	228	448	51

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

6.1. Nesten lik kjønnsfordeling på listene

Fra landene i Midtøsten er det en klar overvekt av menn på listene, mens det er en like klar overvekt av kvinner på listene blant dem med østeuropeisk bakgrunn. Dette speiler også den underliggende befolkningssammensetningen beskrevet i kapittel 2. I sum var nær halvparten (46 prosent) av listekandidatene kvinner, litt høyere enn andelen blant alle listekandidater (42 prosent). Kvinner med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn var altså i større grad representert på kommune-styrelistene enn kvinner uten innvandrerbakgrunn.

To store innvandrergrupper var ikke med blant de ti største i tabell 6.1. Innvandrere fra Serbia og innvandrere fra Vietnam. Begge er av de største innvandrergruppene med stemmerett, Vietnam nest størst. Blant vietnamesere stod det kun 11 kandidater på listene, mens det var 22 listekandidater med bakgrunn fra Serbia.

Listekandidatene er i langt større grad enn de stemmeberettigede blant ikke-vestlige innvandrere fordelt ut over hele landet. Blant de stemmeberettigede bor nesten halvparten i Oslo og Akershus, mot under 20 prosent av listekandidatene. Listekandidatene har likevel et storbypreg. Det stod flest ikke-vestlige på listene i Oslo (79), fulgt av Stavanger (33), Kristiansand (24), Ringerike (22) og Drammen (20). Vi finner ikke-vestlige listekandidater i alle fylker og i hele 267 forskjellige kommuner.

⁵ I mange av de mindre kommunene og for de mindre partiene er ikke dette et krav.

SSB har en inndeling av kommunene i det vi kan kalle sentrale og mindre sentrale kommuner. Halvparten av listekandidatene med ikke-vestlig bakgrunn bor i det vi kan kalle mest sentrale kommuner, sammenlignet med en tredel blant alle listekandidater. Og mens nesten halvparten av listekandidatene i hele landet bor i de mindre eller minst sentrale kommunene så gjelder dette bare en fjerdedel av listekandidatene med ikke-vestlig bakgrunn. Vi ser at listekandidatene fra Øst-Europa har en fordeling som er nær lik fordelingen til alle listekandidater, mens de latinamerikanske kandidatene er mer konsentrert om de mest sentrale kommunene.

Tabell 6.2. Listekandidater etter landbakgrunn og sentralitet. Kommunevalget 2007

	Ikke-vestlig innvandrerbakgrunn					Liste-kandidater i alt
	Øst-Europa	Asia	Afrika	Latin-Amerika	Ikke-vestlige i alt	
I alt	263	499	165	99	1 026	62 555
			Prosent			
Mest sentrale	34	55	53	65	50	33
Noe sentrale	22	24	27	18	23	23
Mindre sentrale	13	6	8	5	8	11
Minst sentrale	30	15	12	12	18	33

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Sentralitet inngår som et av kriteriene i Standard for kommuneklassifisering. Med sentralitet menes en kommunes geografiske beliggenhet i forhold til et senter hvor det er funksjoner av høy orden (sentrale funksjoner som post, bank).. Det er fire hovednivåer av sentralitet, alt etter reisetid til de forskjellige tettstedsnivåene.

6.2. Seks av ti kandidater på venstresidens lister

Vi finner en klar venstreorientering blant listekandidatene. SV hadde flest, med 266 listekandidater, fulgt av Arbeiderpartiet med 232. Til sammen stod 57 prosent av kandidatene på lister fra venstresidens partier, 20 prosent av kandidatene stod på mellompartienes lister (KrF, V og Sp) og 13 prosent på Høyre og FrP. De resterende fordeler seg på bygdelister, felleslister og andre. Sammenlignet med alle listekandidater er ikke-vestlig kandidater klart svakere representert i sentrum og da særlig i Sp og på høyresiden. Sp har en særlig lav andel ikke-vestlige innvandrere på sine lister. Ikke bare har Sp (etter Ap) nest flest kandidater av samtlige partier og stiller lister i nær alle landets kommuner, men partiet har også færrest ikke-vestlige kandidater av partiene. I alt har Senterpartiet 40 listekandidater med ikke-vestlig bakgrunn. Andelsmessig kommer Sp dårlig ut - mest på grunn av det store antall listekandidater for partiet, men også fordi partiet stiller liste i mange kommuner hvor det bor få stemmeberettigede med ikke-vestlige bakgrunn. I kategorien "andre" skjuler det seg 10 kandidater med ikke-vestlig bakgrunn som stilte til valg på en egen innvandrersliste i Oslo. I tabell 6.3 ser vi at alle partiene på venstresiden har en *høyere* andel ikke-vestlige representanter enn det disse partiene har blant alle listekandidater, mens alle de andre partiene har en *lavere* andel.

Tabell 6.3.. Listekandidater etter landbakgrunn og parti. Kommunevalget 2007

	Ikke-vestlig bakgrunn	Alle listekandidater	Andel ikke-vestlige kandidater. Prosent
I alt	1 026	62 555	1,6 %
RV	81	1 565	5,2 %
Sv	266	6 816	3,9 %
Ap	232	10 437	2,2 %
Sp	40	9 042	0,4 %
KrF	69	5 696	1,2 %
V	94	6 536	1,4 %
H	81	8 466	1,0 %
FrP	55	6 553	0,8 %
Andre	108	7 444	1,5 %

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

6.3. Mer enn halvparten av iranerne på listene til RV og SV

Listekandidater fra Iran har den klareste venstreorienteringen (tabell 6.4). Vel åtte av ti listekandidater stod på Ap, SV eller RVs lister og klart flest på SVs. Og med unntak av listekandidatene fra Polen og Russland, har alle de største landene flest fra venstresidens partier. Listekandidater fra Russland og Polen skiller seg ut med å ha et flertall av sentrum/høyrekandidater på listene og særlig mange kandidater fra Fremskrittspartiet og Høyre. Nær alle av disse kandidatene er for øvrig kvinner. Listekandidatene fra Pakistan befinner seg også mest på venstresiden, men dette er også den største landgruppen for Høyre. Listekandidatene fra Chile finner vi helt ytterst til venstre, to av tre står på RV og SVs lister. Ingen av de største landene har mange kandidater på KrFs lister, men det bør nevnes at halvparten av KrFs listekandidater kommer fra Afrika, flest fra Eritrea.

Tabell 6.4. Listekandidater med ikke-vestlig bakgrunn etter parti og landbakgrunn. Kommunevalget 2007¹

	Med stemmetillegg	Uten stemmetillegg	Ikke oppgitt	Totalt	Andel med stemmetillegg. Prosent
Totalt	90	904	32	1026	9
RV	15	61	5	81	19
SV	36	224	6	266	14
A	16	207	9	232	7
SP	2	37	1	40	5
KRF	1	64	4	69	1
V	6	88		94	6
H	2	74	5	81	2
FRP	5	49	1	55	9
<i>Andre</i>	7	100	1	108	6

¹ Inklusive fem listekandidater på felleliste RV/SV.

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Ved kommunevalget har partiene mulighet til å gi et stemmetillegg til kandidater som de ønsker skal komme inn i kommunestyret, det kan for eksempel være ordfører og varaordfører kandidat. Om du har stemmetillegg og står på listen til et av de store partiene er dette i mange kommuner ensbetydende med å bli innvalgt. For de mindre partiene derimot er det ofte slik at partiene får innvalgt færre representanter enn antallet med stemmetillegg slik at fordelene med stemmetillegget forsvinner.

Blant ikke-vestlige innvandrere fikk 90 av kandidatene stemmetillegg fra partiorganisasjonen, en andel på 9 prosent. Dette er ikke så langt unna det vi finner for alle kandidater, hvor 11 prosent fikk en stemmetillegg. Ser vi imidlertid på hvilke partier som gir stemmetillegg til de ikke-vestlige kandidatene ser vi store forskjeller. RV og SV har gitt stemmetillegg til mange av sine kandidater, RV så mange som 19 prosent av kandidatene, i andre enden av skalene finner vi Høyre og KrF som har gitt stemmetillegg til 1 og 2 prosent av sine ikke-vestlige kandidater. I de største kommunene er det bare SV, RV og Ap som har ikke-vestlige innvandrerkandidater med stemmetillegg.

Tabell 6.5. Listekandidater med ikke-vestlig bakgrunn etter parti og stemmetillegg. Kommunevalget 2007

	RV	SV	A	SP	KRF	V	H	FRP	Andre ¹	I alt
I alt	81	266	232	40	69	94	81	55	108	1 026
Iran	12	41	25	-	3	4	4	3	8	100
Bosnia-Hercegovina	3	18	29	8	1	11	4	1	2	77
Pakistan	1	13	18	1	-	4	11	3	8	59
Irak	2	22	16	-	1	5	4	-	6	56
Russland	-	7	6	6	3	5	10	9	8	54
Sri Lanka	2	14	17	3	2	8	2	-	2	50
Somalia	6	17	12	2	-	3	1	-	7	48
Chile	13	19	4	-	1	2	1	-	8	48
Polen	2	5	5	3	2	1	8	10	7	43
Tyrkia	6	10	7	1	1	6	3	2	7	43
India	-	5	14	-	3	7	5	1	5	40
<i>Andre</i>	34	95	79	16	52	38	28	26	40	408

¹ Inkludert 5 på fellesliste RV/SV

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå-

Godt representert i de sentrale innvandrerrike kommunene

Oppsummert har vi vist at ikke-vestlige innvandrere var relativt godt representert på kommunestyrelistene, og da særlig i de innvandrerrike kommunene. I alt stod det mer enn 1000 kandidater på partienes lister, noe som utgjorde vel 1,6 prosent av alle listekandidater. Listekandidatene speiler befolknings sammensetningen blant ikke-vestlige innvandrere. Vel halvparten av kandidatene var fra Asia og en fjerdedel fra Øst-Europa, en fordeling nær identisk med fordelingen av stemmeberettigede. Listekandidatene med ikke-vestlig bakgrunn har en klar venstreorientering. Seks av ti kandidater stod på APs, SVs eller RVs lister. Ni prosent av de ikke-vestlige kandidatene hadde stemmetillegg, mot 11 prosent blant alle listekandidater.

7. Kommunestyrerepresentanter

Det kan være mange årsaker til at en kandidat blir innvalgt eller ikke i kommunestyret. Viktigst er selvsagt om kandidaten står på en liste til et parti som har høy oppslutning i kommunen slik at hun har mulighet til å bli valgt inn. Om hun står på Arbeiderpartiets liste som fikk innvalgt 3300 representanter i kommunestyrene har hun større sannsynlighet for å bli innvalgt enn om hun står på Pensjonistpartiets liste som fikk innvalgt 47 kommunestyrerepresentanter i alt. Dernest er det avgjørende om hun har fått et personlig stemmetillegg eller ikke og til slutt hvor mange personlige stemmer hun fikk av velgerne ved valget. Det være seg i form av personstemmer eller personlige stemmer fra velgere som stemte på et annet parti (såkalte ”slengere”).

Hvor på listen kandidaten står blant dem som ikke har fått et personlig stemmetillegg har i utgangspunktet ikke noen betydning. Det er en utbredt (feil)oppfatning at hvilken plass på valglista kandidaten har er viktig. Plassering på lista blant dem som ikke har fått et personlig stemmetillegg har i liten grad betydning. Valgsystemet er slik at de som velger å rette på listene bestemmer hvert enkelt partis interne rangering av representanter og hvem som blir valgt. Blant dem som ikke på forhånd har fått et personlig stemmetillegg stiller alle kandidater i utgangspunktet likt. Bare i ekstremt sjeldne tilfeller vil den opprinnelige listeplassering ha betydning og da i de tilfeller hvor to kandidater har fått nøyaktig like mange personstemmer, da legges rekkefølgen på listen til grunn for kandidatkåringen. Mange kommunepartier setter kandidatene uten personlig stemmetillegg i alfabetisk rekkefølge – nettopp for å understreke at disse kandidatene står likt. Se for øvrig kapittel 2.

Videre så påvirkes også muligheten for å bli valgt inn av størrelsen på kommunestyret og tallet på stemmeberettigede i kommunen. I Utsira med 129 avgitte stemmer og et kommunestyre på 15 representanter var det vel 9 stemmer bak hver representant. En klar motsats til Utsira er Oslo hvor det ble avgitt 272 000 stemmer og bystyret teller 59 representanter. Her var det 4 600 stemmer bak hver representant. Flertallet av norske kommuner har et innbyggertall som er nærere Utsira enn Oslo, slik at i de fleste kommuner i Norge trenger du ikke så mange stemmer for å bli innvalgt i ditt lokale kommunestyre.

Sammen påvirker alle disse faktorene en kandidats muligheter for å bli valgt inn. Ved første blick er det ikke så lett å si hvordan dette vil slå ut for ikke-vestlige innvandrere. På den ene siden har ikke-vestlige innvandrere større mulighet til å bli valgt inn i Oslo fordi det er mange stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn som bor der, på den andre siden er det langt vanskeligere å bli representert i Oslo enn i hvilken som helst annen kommune i Norge.

7.1. 140 av de ikke-vestlige listekandidatene ble valgt inn

Vi skal senere diskutere de prosesser som finner sted fra en kandidat står på en liste til hun eventuelt blir innvalgt i et kommunestyre, men først skal vi si litt mer om de 140 som ble valgt inn i kommunestyrene. I alt representerte de 140 innvalgte ikke-vestlige innvandrerne 44 forskjellige land. Flest var fra Iran, Pakistan og India. 88 av kandidatene var fra Asia, 22 fra Afrika, 20 fra Øst-Europa og 10 fra Latin-Amerika.

At det ble valgt inn mange representanter fra Iran og Pakistan henger blant annet sammen med det høye antallet listekandidater fra disse landene. Blant de ikke-vestlige var det flest listekandidater fra Iran og det ble også valgt inn flest kommunestyrerepresentanter fra Iran. Kandidatene fra India fikk best betalt av alle listekandidatene, det stod kun 40 kandidater på listene fra India, men 14, eller 35 prosent, av disse ble valgt inn. Med 31 prosent ble også en stor andel av kandidatene fra Pakistan innvalgt. Dårligst uttelling fikk kandidatene fra Bosnia-Hercegovina, bare 6 prosent av disse kandidatene ble innvalgt. Det ble også valgt inn få representanter med bakgrunn fra Polen, Russland og Vietnam. I alt ble 14 prosent av de ikke-vestlige listekandidatene valgt inn i kommunestyrene, mot 17,5 prosent blant *alle* listekandidater.

Tabell 7.1. Kommunestyrerepresentanter etter kjønn og landbakgrunn. Kommunevalget 2007

	Menn	Kvinner	I alt	Andel kvinner	Listekandidater	Andel innvalgt. Prosent
Befolkningen i alt	6 839	4 107	10 946	38 %	62 555	17
Ikke-vestlige i alt	76	64	140	46 %	1027	14
Iran	14	6	20	30 %	100	20
Pakistan	12	6	18	33 %	59	31
India	6	8	14	57 %	40	35
Somalia	5	3	8	38 %	48	17
Sri Lanka	5	3	8	38 %	50	16
Irak	4	4	8	50 %	56	14
Tyrkia	5	1	6	17 %	43	14
Bosnia-Hercegovina	3	2	5	40 %	77	6
<i>Andre</i>	22	31	53	58 %	554	10

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

46 prosent av representantene var kvinner, en andel identisk med andelen kvinner blant de ikke-vestlige listekandidatene, og en andel som var langt høyere enn det vi finner for alle kommunestyrerepresentanter som ble innvalgt, hvor 38 prosent var kvinner. Som for listekandidatene var det høy andel innvalgte kvinner fra Øst-Europa og Latin-Amerika, fra begge regioner var 70 prosent av de innvalgte kvinner. Fra Asia og Afrika var kvinneandelen noen lavere, henholdsvis 40 og 45 prosent. Vi ser av tabell 4 at det er stor forskjell i kjønnsfordelingen for enkeltland, kvinneandelen varierer fra 57 prosent for India til 17 prosent for Tyrkia.

Tabell 7.2. Kommunestyrerepresentanter etter landbakgrunn og sentralitet. Kommunevalget 2007

	Kommunestyrerepresentanter med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn					Kommunestyrerepresentanter i alt
	Øst-Europa	Asia	Afrika	Latin-Amerika	Ikke-vestlige i alt	
I alt	20	88	22	10	140	10 946
						Prosent
Mest sentrale	30	70	59	70	63	30
Noe sentrale	25	19	27	30	22	22
Mindre sentrale	5	3	5	0	4	11
Minst sentrale	40	7	9	0	11	37

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 7.3. Kommunestyrerepresentanter etter parti og landbakgrunn. Kommunevalget 2007¹

	RV	SV	A	SP	KRF	V	H	FRP	AND	I alt
I alt	4	25	78	4	2	6	10	7	4	140
										Prosent
Iran	25	20	15	0	0	0	0	14	25	14
Pakistan	0	12	17	0	0	0	20	0	0	13
India	0	4	12	0	50	17	10	14	0	10
Somalia	0	8	4	0	0	17	10	0	25	6
Sri Lanka	25	0	9	0	0	0	0	0	0	6
Irak[Iraq]	0	12	6	0	0	0	0	0	0	6
Tyrkia	0	4	4	0	0	0	20	0	0	4
Bosnia-Herceg.	0	4	4	0	0	17	0	0	0	4
<i>Andre</i>	50	36	29	100	50	50	40	71	50	38

¹ Kategorien andre er inklusive 1 representant på felleliste SV/RV.

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Så mye som 85 prosent av representantene ble valgt inn i de mer sentrale kommunene. Og sammenlignet med fordelingen av listekandidatene på denne dimensjonen ser vi at kandidatene som stod på listene i de mest sentrale kommunene har blitt valgt inn i større grad enn kandidatene i de minst sentrale kommunene. Særlig blant representantene fra Asia og Afrika ser vi en overvekt i de sentrale kommunene.

Selv om konsentrasjonen om sentrale kommunene er stor (og særlig østlands-kommunene) og de fleste kommunestyrerepresentantene kommer fra hovedstads-området, så ble det valgt inn representanter med ikke-vestlig bakgrunn i 79 for-

skjellige kommuner, og alle fylker er representert med minst en ikke-vestlig kommunestyrerepresentant. Det ble valgt inn flest ikke-vestlige representanter i Drammen (12) fulgt av Oslo (10). I 55 av kommunene sitter det bare en representant med ikke-vestlig bakgrunn.

Foruten Oslo og Drammen finner vi de fleste samlet i de sentrale østlands-kommunene; Lørenskog (7), Skedsmo (5). I tillegg kommer representanter i storbyene langs kysten Kristiansand (4), Stavanger (5), Bergen (3), Trondheim (4).

7.2. Flest kommunestyrerepresentanter fra Arbeiderpartiet

Hele 78 av de 140 kommunestyrerepresentantene med ikke-vestlig bakgrunn (56 prosent) ble valgt inn for Arbeiderpartiet. Vel en tredel av Aps listekandidater ble innvalgt i kommunestyrene. Alle andre partier enn AP har en lavere andel av kommunestyrerepresentantene enn deres andel av listekandidater.

Sammenlignet med alle innvalgte representanter er det en klar overvekt av representanter fra venstresiden. Av alle kommunestyrerepresentanter som ble valgt inn hadde 36 prosent bakgrunn fra Ap, Sv, RV mot altså 77 prosent av representantene med ikke-vestlig bakgrunn. 13 av Aps representanter har bakgrunn fra Pakistan, 12 fra Iran. Høyest andel Ap-representanter finner vi blant dem med bakgrunn fra Sri Lanka, Pakistan og India. Ap fikk for øvrig valgt inn representanter i alle fylker. SV som hadde flest listekandidater blant de ikke-vestlige fikk valgt inn 10 prosent av disse, flest fra Iran, Pakistan og Irak. For de andre partiene blir tallene små, Høyre ble tredje størst blant de ikke-vestlige, med to representanter fra hhv. Pakistan og Tyrkia. I forkant av valget var det en viss oppmerksomhet knyttet til en egen innvandrersliste, denne fikk liten oppslutning og fikk ingen representanter innvalgt.

Tabell 7.4. Kommunestyrerepresentanter etter parti og kandidater med stemmetillegg. Kommunevalget 2007

	Med stemmetillegg	Uten stemmetillegg	Ikke oppgitt	I alt	Andel innvalgt. Prosent
I alt	50	87	3	140	36
RV	4	-	-	4	100
SV	22	3	-	25	88
AP	14	62	2	78	18
SP	0	4	-	4	0
KRF	0	1	1	2	0
V	4	2	-	6	67
H	1	9	-	10	10
FRP	3	4	-	7	43
<i>Andre</i>	2	2		4	50

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Særlig for de mindre partiene hadde stemmetillegg stor effekt. For RV og SV hadde nær alle de innvalgte stemmetillegg, og selv om det er små tall ser vi at også Venstre har en høy andel. For de store partiene derimot hadde bare et fåtall av de innvalgte stemmetillegg, for Høyre så få som 10 prosent. Noen har spekulert i at de store partiene (i alle fall i Oslo) bevisst utnytter dette og setter de ikke-vestlige på ukumulert plass slik at disse kandidatene skal tiltrekke seg ekstra personstemmer, og dermed ekstra stemmer til partiet. Tallene her synes til en viss grad å underbygge dette. For Arbeiderpartiet må vi legge til at av de 16 listekandidatene som var satt opp med stemmetillegg ble 14 innvalgt. Oppsummert kan vi litt enkelt si at for de små partiene må ikke-vestlige innvandrere ha et stemmetillegg for å bli innvalgt, mens dette ikke er avgjørende for kandidater på de store partienes lister. Har kandidaten imidlertid fått et stemmetillegg på et av de store partienes lister er sannsynligheten for å bli valgt inn svært stor.

7.3. Er ikke-vestlige innvandrere underrepresentert?

Et delspørsmål i denne analysen har vært om ikke-vestlige innvandrere er underrepresentert, både i forhold til antallet listekandidater med ikke-vestlig bakgrunn og i forhold til antallet stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn.

På den ene siden kan det hevdes at så lenge ikke-vestlige innvandrere utgjør 5 prosent av de stemmeberettigede så er 1,3 prosent av kommunestyrerepresentantene et klart tegn på underrepresentasjon. Men som vi tidligere har vist (Aalandslid og Tronstad 2005) så er ikke-vestlige innvandrere ikke like klart underrepresentert om vi tar hensyn til hvor i landet innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn bor. I 2003 ble det valgt inn 92 representanter med ikke-vestlig bakgrunn, noe som utgjorde 1 prosent av kommunestyrerepresentantene. Om vi regnet hele landet som en valgkrets var ikke-vestlige innvandrere underrepresentert. Men ikke-vestlige innvandrere har et mer sentralisert bosettingsmønster enn befolkningen ellers og hele 44 prosent av landets ikke-vestlige innvandrere bodde den gang i en kommune hvor de var *overrepresentert*.

Etter valget i 2007 har det blitt valgt inn 48 flere kommunestyrerepresentanter med ikke-vestlig bakgrunn sammenlignet med valget i 2003. I store kommuner som Oslo, Drammen, Stavanger, Kristiansand, Trondheim og Tromsø er ikke-vestlige nå overrepresentert i forhold til befolkningsstørrelsen, og teller vi opp alle kommunene er ikke-vestlige innvandrere overrepresentert i 50 av landets kommuner, mens de er underrepresentert i de resterende. Ser vi (som i 2003) på hvor mange som bor i disse kommunene finner vi at 59 prosent av de ikke-vestlige innvandrerne nå bor i en kommune hvor de er overrepresentert i forhold til andelen stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn.

At ikke-vestlige innvandrere ikke er representert i kommuner hvor de knapt bor noen med ikke-vestlig bakgrunn – som jo er tilfelle med flertallet av landets kommuner – er kanskje ikke et demokratisk problem? I 200 av landets 431 kommuner utgjorde ikke-vestlige innvandrere bare 1 prosent eller mindre av de stemmeberettigede.

En enda klarere måte å illustrere dette på er vist i tabell 7.5. Den viser at i de mange små kommunene hvor det knapt bor ikke-vestlige innvandrere, der er andelen ikke-vestlige kommunestyrerepresentanter også lav. I kommuner med høy andel ikke-vestlige innvandrere der er ikke-vestlige innvandrere langt bedre representert. I de kommunene som har høyest innvandrersandel, der er også innvandrerepresentasjonen høyest. Vi ser også at i disse kommunene ble det innvalgt flere enn andelen listekandidater skulle tilsi.

Målt på denne måten er ikke-vestlige innvandrere svært godt representert i norske kommunestyrer – mye bedre enn for eksempel kvinner som er underrepresentert i nær alle kommuner i Norge.

Tabell 7.5. Andel stemmeberettigede, listekandidater og kommunestyrerepresentanter med ikke-vestlig bakgrunn i kommunene. Kommunevalget 2007

	Kommuner inndelt etter andel ikke-vestlige stemmeberettigede					Hele landet
	0-1,99	2-4,99	5-6,99	7-9,99	10 og over	
Andel ikke-vestlige stemmeberettigede	1,3	3,4	5,8	8,4	14,8	4,9
Andel ikke-vestlige listekandidater	0,7	1,9	3,5	4,9	8,4	1,6
Andel ikke-vestlige kommunerepresentanter	0,3	1,4	2,9	10,2	16,0	1,3
Antall kommuner (N)	(257)	(152)	(13)	(6)	(2)	430
Andel av alle ikke-vestlige stemmeberettigede	6	30	16	9	39	100

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7.4. Hva betyr egentlig dette?

Et bilde utkrystalliserer seg. Vi har vist at flere av partiene har mange innvandrer-kandidater på listene. SV hadde flest, flere enn Arbeiderpartiet og fem prosent av RVs listekandidater hadde ikke-vestlig bakgrunn. Men at både RV og SV hadde en høy andel listekandidater med ikke-vestlig bakgrunn hjalp lite på mulighetene for ikke-vestlig representasjon da RV og SV til sammen bare fikk valgt inn vel fem prosent av landets kommunestyrerepresentanter. For de fleste partiene (igjen med unntak av RV og SV) var de ikke-vestlige kandidatene i liten grad forhåndskumulert. Sagt med andre ord. Ikke-vestlige innvandrere hadde i mindre grad enn øvrige kandidater fordelene av å ha et stemmetillegg. Særlig for de mindre partiene som bare får innvalgt et fåtall representanter vil det være avgjørende om en kandidat har et stemmetillegg eller ikke. Det har vi også sett med den høye andelen med stemmetillegg blant de innvalgte fra SV, RV og til dels Venstre.

I norsk kommunepolitikk er slik at det er særlig fire partier som stikker av med det store antallet representanter Ap, Høyre, Frp og SP. De tre første på grunn av størrelse og SP mye på grunn av partiets sterke stilling i de små kommunene i distriktene. Til sammen har disse partiene tre av fire kommunestyrerepresentanter. Ser vi isolert på disse partiene er det hos Arbeiderpartiet vi finner den klart høyeste andelen og antallet ikke-vestlige listekandidater. Det stod flere ikke-vestlige kandidater på Aps lister enn på de tre andre partienes lister til sammen. Og Ap endte opp med å få innvalgt en av tre av sine kandidater med ikke-vestlig bakgrunn. Av de store partiene hadde Ap klart flest ikke-vestlige innvandrere på listene. Dernest har vi vist at andelen stemmeberettigede ikke-vestlige innvandrere i kommunen har mye å si for muligheten til å bli valgt inn. Om en ikke-vestlig kandidat stod på liste i en kommune med en andel ikke-vestlige innvandrere som ligger over landsgjennomsnittet hadde hun langt større sannsynlighet for å bli valgt inn om hun stod på en liste i en kommune med en andel ikke-vestlige innvandrere under landsgjennomsnittet.

Legger vi sammen disse opplysningene finner vi at ikke-vestlige innvandrere som bor i kommuner med en høy andel ikke-vestlig innvandrere og som stod på Aps (og til en viss grad SVs) lister hadde en svært høy sannsynlighet for å bli valgt inn (nesten alle ble det). Dette er kommuner som Oslo, Drammen, Lørenskog. Bare et fåtall av Aps kandidater i disse store innvandrerkommunene hadde stemmetillegg, likevel ble nær alle valgt inn, da disse kandidatene fikk et stort antall personstemmer og slengere på valgdagen.

Ikke-vestlige innvandrere som stod på liste utenfor de største innvandrerkommunene, var som vi har vist også i liten grad forhåndskumulert, og hadde omtrent samme mulighet til å bli valgt inn som en hvilken som helst annen listekandidat som heller ikke var forhåndskumulert. Altså liten.

8. Avslutning

I Maktutredningen (Predelli 2003) ble det pekt på at det manglet tall og statistikk over innvandreres deltakelse i lokaldemokratiske institusjoner. Fem år etter begynner de fleste hullene å tettes. Vi har i denne rapporten gitt tall for innvandreres valgdeltakelse, stemmegivning og representasjon i kommune-Norge.

Rapporten gir ikke noe entydig bilde på ikke-vestlige innvandreres deltakelse i lokaldemokratiet. På den ene siden er valgdeltakelsen (mye) lavere enn i befolkningen ellers, men de som deltar, deltar trolig mer enn den øvrige befolkningen i form av listeretting. Videre har SSBs undersøkelser vist at innvandrere i mindre grad enn resten av befolkningen er aktive i politiske partier. Men selv om valgdeltakelsen har vært lav, og få er medlem av de politiske partiene, var innvandrere godt representert på valglister i forkant av valget, og ble godt representert i landets kommunestyre. Det må legges til at noen enkeltland utpeker seg med relativt høy valgdeltakelse, mange listekandidater og mange innvalgte representanter. Andre grupper igjen, deltar i liten grad, har få eller ingen listekandidater og er ikke representert i landets kommunestyre.

Innvandrere er ikke underrepresentert i lokaldemokratiet om vi tar hensyn til den underliggende befolkningssammensetningen. Innvandrere i Norge bor i stor grad i de store byene og kommunene rundt Oslo og der er de også godt representert. Tallene for valgdeltakelse og valgte kommunestyrerepresentanter i Oslo er et eksempel på dette. I hovedstaden utgjorde ikke-vestlige innvandrere 15 prosent av de stemmeberettigede, men på grunn av lav valgdeltakelse, bare ni prosent av de avgitte stemmene. På tross av dette ble ikke-vestlige innvandrere svært godt representert i bystyret med 17 prosent av representantene.

Vi har også vist at innvandrere i mye større grad enn resten av befolkningen stemmer på partiene på venstresiden. AP, SV og RV fikk hele tre av fire stemmer avgitt av innvandrere ved valget i 2007. Dette mønsteret ser vi også i partitilhørigheten til listekandidatene og til de innvalgte kommunestyrerepresentantene med innvandrerbakgrunn. Innvandrere stemmer på venstresiden og blir også representert av venstresiden.

Kilder

Bergh, Johannes, Bjørklund, Tor og Aalandslid, Vebjørn (2008) ”Ikke-vestlige innvandrere og kommunevalget 2007. Stemmer til venstre, men er ikke venstreorientert”. Samfunnspeilet nr. 2 2008. Statistisk sentralbyrå

Bjørklund, Tor og Kval, Karl-Erik (2001): «Innvandrere og lokalvalget 1999», i Rapport 2/2001, Institutt for samfunnsforskning.

Blom, Svein og Kristin Henriksen (2008): ”Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006”, Rapporter 2008/5, Statistisk sentralbyrå

Brørs, Anne Sofie, Dybendahl Kirsten, Foss Aslug Hurlen, Jakobsen Trude (2000) ”Dokumentasjon av BESYS – befolkningsstatistikksystemet”. Notater 24/2000. Statistisk sentralbyrå

Predelli, Line Nyhagen (2003): ”Uformelle veier til makt. Om minoritetskvinners politiske innflytelse” Makt og demokratiutredning 1998-2003, Rapportserien 60, 2003.

Aalandslid, Vebjørn og Tronstad Kristian (2005) ”Norske kommunestyrer Er ikke-vestlige innvandrere underrepresentert?” Samfunnspeilet 1/2005 Statistisk sentralbyrå

Aalandslid, Vebjørn (2006): ”Valgdeltakelsen blant norske statsborgere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn ved Stortingsvalget 2005” Rapport 2006/23. Statistisk sentralbyrå

Tabeller

Tabell A1. Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2007. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn og kjønn

Landbakgrunn ²	Valgdeltakelse i prosent			Personer med stemmerett i utvalget			Stemmeberettigede norske statsborgere med innvandrerbakgrunn ¹		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	40	39	42	6 787	3 088	3 699	141 500	69 091	72 409
Europa	42	39	45	2 742	1 191	1 551	51 561	23 151	28 410
Afrika	34	33	36	850	466	384	16 779	9 430	7 349
Asia	40	40	40	2 295	1 080	1 215	64 412	32 673	31 739
Nord- og Mellom-Amerika	56	54	57	400	154	246	2 978	1 100	1 878
Sør-Amerika	36	35	36	400	160	240	5 630	2 688	2 942
Oseania	57	62	54	100	37	63	140	49	91
Norden	66	63	68	468	180	288	9 028	3 513	5 515
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	64	63	66	527	221	306	7 103	3 103	4 000
Øst-Europa	31	27	34	1 497	649	848	28 154	12 554	15 600
Nord-Amerika og Oseania	65	65	64	343	130	213	2 081	779	1 302
Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia	38	38	39	3 952	1 908	2 044	95 134	49 142	45 992
Vestlige land	65	63	67	1 338	531	807	18 212	7 395	10 817
Ikke-vestlige land	37	36	37	5 449	2 557	2 892	123 288	61 696	61 592
Utvalgte land									
Danmark	69	68	70	200	78	122	4 362	1 830	2 532
Sverige	67	64	69	200	81	119	3 092	1 092	2 000
Serbia	16	14	18	250	132	118	5 528	2 898	2 630
Kroatia	23	22	24	200	105	95	1 563	819	744
Polen	42	38	45	198	72	126	4 410	1 453	2 957
Storbritannia	70	74	67	198	76	122	1 676	636	1 040
Russland	38	44	36	200	34	166	2 425	527	1 898
Tyrkia	36	37	36	250	141	109	7 276	3 981	3 295
Tyskland	67	65	68	198	78	120	2 781	1 090	1 691
Bosnia-Hercegovina	29	29	29	250	122	128	8 388	4 137	4 251
Makedonia	18	15	20	200	98	102	1 710	926	784
Eritrea	36	39	33	200	104	96	1 343	726	617
Marokko	27	24	30	200	123	77	3 868	2 287	1 581
Somalia	38	38	37	250	118	132	4 905	2 611	2 294
Sri Lanka	51	48	56	250	142	108	5 862	3 458	2 404
Filippinene	35	28	37	250	47	203	4 736	1 071	3 665
India	44	44	44	200	113	87	3 753	1 969	1 784
Irak	32	33	31	250	159	91	5 877	3 645	2 232
Iran	39	40	37	249	135	114	7 985	4 568	3 417
Kina	25	21	28	200	88	112	2 414	1 067	1 347
Pakistan	46	50	41	250	134	116	14 582	7 868	6 714
Thailand	33	13	36	199	23	176	2 101	311	1 790
Vietnam	38	35	42	250	128	122	11 770	5 976	5 794
USA	65	64	66	200	78	122	1 679	637	1 042
Chile	33	34	31	200	97	103	3 975	2 074	1 901

Tabell A2. Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2007. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere med stemmerett, etter statsborgerskap og kjønn

Statsborgerskap	Valgdeltakelse i prosent			Personer med stemmerett i utvalget			Stemmeberettigede utenlandske statsborgere ¹		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	36	34	39	6 803	3 160	3 643	137 555	67 543	70 012
Europa	38	35	42	3 269	1 625	1 644	91 186	46 022	45 164
Afrika	32	34	29	447	250	197	10 068	5 623	4 445
Asia	30	27	31	2 090	814	1 276	25 339	10 839	14 500
Nord- og Mellom-Amerika	44	44	45	448	202	246	7 457	3 424	4 033
Sør-Amerika	32	27	37	399	177	222	2 888	1 268	1 620
Oseania	45	52	35	150	92	58	617	367	250
Norden	41	38	44	934	457	477	48 556	24 538	24 018
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	44	39	50	1 087	617	470	24 863	14 112	10 751
Øst-Europa	22	16	27	1 049	435	614	15 825	6 211	9 614
Nord-Amerika og Oseania	46	46	45	514	263	251	7 391	3 549	3 842
Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia	30	29	31	3 219	1 388	1 831	40 920	19 133	21 787
Vestlige land	42	39	46	2 535	1 337	1 198	80 810	42 199	38 611
Ikke-vestlige land	28	26	30	4 268	1 823	2 445	56 745	25 344	31 401
Utvalgte land									
Danmark	48	44	52	248	138	110	17 058	9 106	7 952
Finland	36	24	43	241	89	152	4 728	1 904	2 824
Island	39	42	36	198	100	98	2 828	1 406	1 422
Sverige	38	35	40	247	130	117	23 942	12 122	11 820
Frankrike	45	40	52	192	106	86	1 664	971	693
Serbia og Montenegro	16	19	11	200	111	89	2 103	1 120	983
Nederland	53	48	59	198	106	92	3 020	1 655	1 365
Polen	23	13	30	200	90	110	2 283	973	1 310
Storbritannia	41	38	45	248	157	91	8 795	5 432	3 363
Russland	27	18	30	249	67	182	3 724	1 108	2 616
Tyrkia	22	22	23	199	116	83	1 942	1 161	781
Tyskland	48	44	51	249	126	123	6 828	3 450	3 378
Bosnia-Hercegovina	18	14	21	200	98	102	3 035	1 522	1 513
Somalia	36	41	27	248	148	100	4 568	2 677	1 891
Afghanistan	31	34	24	200	129	71	2 857	1 904	953
Sri Lanka	40	30	43	199	53	146	1 532	447	1 085
Filippinene	33	18	35	198	28	170	1 495	246	1 249
India	39	36	40	200	70	130	1 048	426	622
Irak	23	22	25	250	149	101	5 284	3 105	2 179
Iran	24	23	25	200	94	106	2 327	1 249	1 078
Kina	14	13	15	194	86	108	960	391	569
Pakistan	36	36	36	250	112	138	3 662	1 637	2 025
Thailand	31	:	32	200	11	189	3 182	245	2 937
USA	45	44	46	249	116	133	5 882	2 763	3 119
Chile	34	30,4	40	200	125	75	1 512	845	667

Figur- og tabellregister

Figurregister

3. Stemmeberettigede

3.1. Stemmeberettigede med ikke-vestlige innvandrerbakgrunn etter verdensregion. Kommunevalget 2007.....	12
3.2. Stemmeberettigede med ikke-vestlige innvandrerbakgrunn etter landbakgrunn (rangert) og statsborgerskap. Kommunevalget 2007.....	13
3.3. Stemmeberettigede med ikke-vestlige innvandrerbakgrunn etter kjønn og landbakgrunn (rangert). Prosent Kommunevalget 2007.....	13
3.4. Stemmeberettigede i befolkningen i alt og personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn etter landbakgrunn og alder. Kommunevalget 2007.....	14

4. Valgdeltakelse.....

4.1. Valgdeltakelse i befolkningen i alt og blant personer med ikke-vestlige bakgrunn etter statsborgerskap og landbakgrunn. Kommunevalget 2007.....	16
4.2. Valgdeltakelsen i hele befolkningen og blant personer med ikke-vestlige bakgrunn. Lokalvalgene 1987-2007. Prosent.....	17
4.3. Valgdeltakelse blant utenlandske statsborgere etter landbakgrunn. Kommunestyrevalget 2007. Prosent.....	18
4.4. Valgdeltakelse blant norske statsborgere etter landbakgrunn. Kommunestyrevalget 2007. Prosent.....	18
4.5. Valgdeltakelse blant norske statsborgere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn etter kjønn og botid. Kommunestyrevalget 2007. Prosent.....	20

Tabellregister

1. Hvem er innvandrere, hvem har stemmerett og hvem kan velges?	
2.1. Oversikt over datakilder brukt i denne rapporten.....	11
3. Stemmeberettigede	
3.1. Stemmeberettigede med ikke-vestlig bakgrunn etter landbakgrunn (rangert) og kommune. Kommunevalget 2007.....	14
5. Stemmegivning	
5.1. Stemmegivning blant ikke-vestlige innvandrere etter landbakgrunn (verdensdel), sammenlignet med valgresultatet. Kommunevalget 2007. Prosent.....	21
6. Listekandidater	
6.1. Listekandidater etter landbakgrunn og kjønn. Kommunevalget 2007.....	22
6.2. Listekandidater etter landbakgrunn og sentralitet. Kommunevalget 2007.....	23
6.3. Listekandidater etter landbakgrunn og parti. Kommunevalget 2007.....	23
6.4. Listekandidater med ikke-vestlig bakgrunn etter parti og landbakgrunn. Kommunevalget 2007 ¹	24
6.5. Listekandidater med ikke-vestlig bakgrunn etter parti og stemmetillegg. Kommunevalget 2007.....	25
7. Kommunestyrerepresentanter	
7.1. Kommunestyrerepresentanter etter kjønn og landbakgrunn. Kommunevalget 2007.....	27
7.2. Kommunestyrerepresentanter etter landbakgrunn og sentralitet. Kommunevalget 2007.....	27
7.3. Kommunestyrerepresentanter etter parti og landbakgrunn. Kommunevalget 2007.....	27
7.4. Kommunestyrerepresentanter etter parti og kandidater med stemmetillegg. Kommunevalget 2007.....	28
7.5. Andel stemmeberettigede, listekandidater og kommunestyrerepresentanter med ikke-vestlig bakgrunn i kommunene. Kommunevalget 2007.....	29
Vedlegg	
A1. Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2007. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn og kjønn.....	33
A2. Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2007. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av utenlandske statsborgere med stemmerett, etter statsborgerskap og kjønn.....	34